

David Hume

KESKUSTELUJA
LUONNOLLISESTA
USKONNOSTA

Suomentanut Tapani Kilpeläinen

Tämä on näyte kirjasta.
Osta kokonainen kirja
osoitteesta www.netn.fi.

niin & näin
Tampere 2015

ENGLANNINKIELINEN ALKUTEOS

Dialogues Concerning Natural Religion (1779)

SUOMENNOS

© Tapani Kilpeläinen ja Eurooppalaisen filosofian seura ry

ISBN-NUMERO

978-952-5503-90-6

KANSI

Pasi Romppanen

TAITTO

Susanna Laurola

PAINOTYÖ

Tallinnan kirjapaino-osakeyhtiö,

Tallinna 2015

KUSTANTAJA

Eurooppalaisen filosofian seura ry / *niin & näin*

FILI
FILIOLOGIEN INSTITUUTTI

FILI – Suomen kirjallisuuden tiedotuskeskus

on tukenut tämän kirjan kääntämistä

SISÄLLYS

Huomautus tekstistä	7
Pamfilos Hermippokselle	8
Osa I	11
Osa 2	25
Osa 3	39
Osa 4	47
Osa 5	55
Osa 6	63
Osa 7	71
Osa 8	79
Osa 9	87
Osa 10.	93
Osa 11	107
Osa 12	121
Suomentajan huomautukset	138

1 Myönnän mielipiteekseni, *Demea* vastasi, että tavallaan jokainen ihminen tuntee uskon totuuden omassa rinnassaan, ja hänen tietoisuutensa typeryydestään ja kurjuudestaan pikemmin kuin mikään järkeily johtaa hänet etsimään suojelusta olenolta, josta hän ja koko luonto ovat riippuvaisia. Elämäntarinan parhaimmatkin kohtaukset ovat niin ahdistavia tai niin ikäviä, että tuleva elämä on edelleen kaikkien toiveidemme ja pelkojemme kohde. Katsomme lakkaamatta eteenpäin ja ponnistellemme rukouksien, palvonnan ja uhrien avulla lepyttääksemme nuo tuntemattomat voimat, joiden tiedämme kokemuksesta pystyvän koettelemaan ja sortamaan meitä niin kovin. Kuinka kurjia olentoja olemmekaan! Mitä apukeinoja meillä olisi elämän lukemattomien vastoinkäymisten edessä, ellei uskonto tarjoaisi sovitusten menetelmiä ja lepyttäisi noita kauhuja, joilla meitä alituisesti kuohutetaan ja kidutetaan?

2 Olen tosiaan vakuuttunut, *Filon* sanoi, että paras ja itse asiassa ainoa menetelmä tuottaa itse kullekin asianmukainen uskon tunto on ihmisten kurjuuden ja pahuuden osuva kuvaaminen. Ja siihen tarvitaan pikemminkin kaunopuheisuutta ja voimakasta kuvastoa kuin järkeilyä ja argumentteja. Onko nimittäin välttämätöntä todistaa sitä, minkä jokainen tuntee sisälään? Välttämätöntä on vain saada meidät tuntemaan se, sisäisemmin ja herkemmin, jos mahdollista.

3 Ihmiset tosiaan, *Demea* vastasi, ovat kyllin vakuuttuneita tästä suuresta ja melankolisesta totuudesta. Elämän kurjuus,

ihmisen onnettomuus, luonteemme yleinen turmelus, huvituksista, rikkauksista ja kunniaista saatava tyydytystä tuottamaton nautinto; näistä fraaseista on kaikissa kielissä tullut melkein mietelauseenomaisia. Kukapa voi epäillä sitä, mitä kaikki ihmiset julistavat oman välittömän tunteensa ja kokemuksensa pohjalta?

4 Tässä asiassa, sanoi *Filon*, oppineet ovat täsmälleen samaa mieltä rahvaan kanssa. Kaikessa kirjallisuudessa, sekä pyhässä että maallisessa, ihmisen kurjuutta on korostettu niin pateettisen kaunopuheisesti, että innoituksena voi olla vain suru ja melankolia. Runoilijat tulvivat tämänluonteisia kuvia, kun he puhuvat tunteen täyteydestä, ilman oppirakennelmaa, ja heidän todistuksellaan on niin ollen enemmän arvovaltaa. Aina Homeroksesta tohtori Youngiin⁶⁴ koko runoilijoiden innoittunut heimoko on vaistonnut, ettei mikään muu asioiden eduskuva sopisi jokaisen yksilön tunteeseen ja havaintoihin.

5 Mitä auktoriteetteihin tulee, *Demea* vastasi, niitä sinun ei tarvitse etsiä. Katso ympärillesi täällä *Kleanthesin* kirjastossa. Uskaltaudun väittämään, että lukuun ottamatta kemian tai kasvitieteen kaltaisia yksittäistieteitä käsitteleviä kirjailijoita, jotka eivät kirjoita ihmiselämästä, lukemattomien kirjailijoiden joukossa on tuskin ainoatakaan, jota ihmisen kurjuus ei olisi kirjoittanut valittamaan ja tekemään tunnustuksia ainakin jossakin katkelmassa. Ainakin todennäköisyys puoltaa sitä täysin, ja sikäli kuin muistan, yksikään kirjailija ei koskaan ole ollut niin kohtuuton että kieltäisi kurjuuden.

6 Sinun täytyy antaa minulle anteeksi, sanoi *Filon*, mutta *Leibniz* on kieltänyt sen, ja hän on ehkä ensimmäinen⁶⁵, joka uskaltautui kannattamaan niin rohkeaa ja paradoksaalista mielipidettä. Ainakin hän oli ensimmäinen, joka teki siitä filosofiselle järjestelmälleen keskeisen.

7 Ja ollessaan ensimmäinen, vastasi *Demea*, eikö hän ehkä ole vaistonnut virhettään? Onko tämä nimittäin aihe, jonka tiimoilta filosofit voivat väittää tekevänsä löytöjä etenkin niin myöhäisenä ajankohtana? Ja voiko kukaan toivoa pelkällä kiisämällä (sillä järkeilyä aihe ei juuri salli) kumoavansa ihmis-

kunnan yhtenäisen todistuksen, joka perustuu tolkkuun ja tietoisuuteen?

8 Ja miksi ihminen, lisäsi hän, teeskentelisi saaneensa vapautuksen kaikkien muiden eläinten arvasta? Usko minua, *Filon*, koko maailma on kirottu ja saastutettu. Kaikkien elävien olen-tojen kesken käydään alituista sota. Välttämättömyys, nälkä ja tarve kiihottavat vahvoja ja rohkeita, pelko, ahdistus ja kauhu liikuttavat heikkoja ja sairaita. Elämään astuminen tuottaa ahdistusta vastasyntyneelle lapselle ja sen kurjalle vanhemmalle. Heikkous, voimattomuus ja ahdinko ovat mukana elämän jokaisessa vaiheessa, ja lopulta se päättyy tuskaan ja kauhuun.

9 Tarkkaile myös, sanoo *Filon*, luonnon omituisia temppuja, joilla se katkeroitaa jokaisen elävän olennon elämää. Vahvemmat metsästävät heikompia ja pitävät ne alituudessa kauhussa ja ahdistuksessa. Heikommat taas metsästävät vahvempia ja pii-naavat ja kiusaavat niitä herpaantumatta. Ajattele hyönteisten luvutonta rotua. Ne joko sikiävät eläimen iholla tai lentelevät ympäriinsä ja pistelevät sitä. Näillä hyönteisillä taas on vielä itseään vähäisempiä hyönteisiä, jotka kiduttavat niitä. Ja niin joka suunnassa, edessä ja takana, ylä- ja alapuolella jokaista eläintä ympäröivät viholliset, jotka lakkaamatta tavoittelevat sen kurjuutta ja tuhoa.

10 Ihminen yksin, sanoi *Demea*, tuntuu olevan osittainen poikkeus tästä säännöstä. Yhdistymällä yhteisöksi hän voi nimittäin helposti hallita leijonia, tiikereitä ja karhuja, jotka voivat suuremman voimansa ja ketteryytensä ansiosta luonnostaan metsästää häntä.

11 Päinvastoin, pääosin juuri tässä, huudahti *Filon*, luonnon yhtäläiset ja tasa-arvoiset maksimit näkyvät parhaiten. Pitää paikkansa, että ihminen voi liittoutumalla voittaa kaikki *todelliset* vihollisensa ja nousta koko luodun eläinkunnan herraksi, mutta eikö hän välittömästi nostata itselleen *kuvitteellisia* vihollisia, mielikuvituksensa demoneja, jotka riivaavat häntä taikauskoisella kauhulla ja hävittävät elämästä kaiken nautinnon? Hän kuvittelee, että hänen nautintonsa on niiden silmissä rikos: hänen ruokansa ja leponsa pahastuttavat ja loukkaavat niitä, jopa

hänen nukkumisensa ja unensa tarjoavat uusia ahdistuneen pelon aineksia, ja jopa kuolema, hänen pakopaikkansa kaikilta muilta vitsauksilta, tarjoaa vain loputtomien ja lukemattomien murheiden kammoa. Edes susi ei kiusaa arkaa laumaa pahemmin kuin taikausko kurjan kuolevaisen ahdistunutta rintaa.

12 Ota sitä paitsi huomioon, *Demea*, että juuri tuo yhteisö ja yhteiskunta, jonka avulla kukistamme nuo villilipedot, luonnolliset vihollisemme, nostattaa vastuksiksemme ties mitä uusia vihollisia. Mitäpä murhetta ja kurjuutta se ei aiheuttaisi? Ihminen on ihmisen suurin vihollinen. Sorto, epäoikeudenmukaisuus, halveksunta, häväistys, väkivalta, kansankiihotus, sota, panettelu, petos, huijaus; niillä ihmiset kiduttavat toinen toisiaan, ja pian he hajottaisivat muodostamansa yhteiskunnan, elleivät he kammoaisi vielä suurempia vaivoja, joita heidän haantumisestaan koituisi.

13 Mutta vaikka nämä eläinten, ihmisten, kaikkien kimpuumme käyvien luonnonvoimien ulkoiset loukkaukset, *Demea* sanoi, muodostavat kammottavan vitsauksien luettelon, ne eivät ole mitään verrattuna niihin, jotka kumpuavat itsestämme, mielemme ja ruumiimme rauhattomuudesta. Kuinka moni riu-tuukaan tautien kiduttamana! Kuule suuren runoilijan pateettinen luettelo:

ja sappikivi, mätäpaiseet, ähky,
ja riivajainen, tylsämielisyyys,
kuuhulluus, hivuttava näivetys,
ja vesitauti, hirvittävä rutto,
ajokset, pöhötys ja nivelsärky.
Ja julma oli voiinke; Epätoivo
luo saapui jokaisen ja sairaat hoiti;
ylinnä häilyi keihäs Kuoleman,
mut iskuaan hän säästi, vaikka moni
kuin jumalaa huus auttajakseen häntä.⁶⁶

14 Mielen häiriöt, *Demea* jatkoi, ovat tosin salaisempia, mutta ehkä ne ovat yhtä lohduttomia ja kiusallisia. Katumus, häpeä,

ahdistus, raivo, pettymys, pelko, apeus, epätoivo; kuka on koskaan saanut kulkea elämän läpi saamatta näitä julmia kiduttajia kimppuunsa? Monetko ovat tuskin koskaan tunteneet parempia tuntemuksia? Vaiva ja köyhyys, joita kaikki niin kammoavat, ovat suuren enemmistön varma kohtalo, ja ne harvat etuoikeutetut, jotka saavat nauttia mukavuudesta ja ylenpalttisuudesta, eivät koskaan saavuta tyytyväisyyttä tai todellista onnea. Kaikki elämän hyvä yhdessä ei tekisi ihmistä kovin onnelliseksi, mutta kaikki vitsaukset yhdessä tekisivät todella kurjimuksen, ja mikä tahansa yksittäinen vitsaus melkein riittää (ja kuka voi olla vapaa kaikista?), ei, usein yhden hyvän puuttuminen (ja kuka voi omistaa kaikki?) riittää tekemään elämän elinkelvottomaksi.

15 Jos tähän maailmaan pistäytyisi yhtäkkiä muukalainen, esimerkiksi sen vitsauksista näyttäisin hänelle sairaalan täynnä tautteja, vankilan tupaten täynnä pahantekijöitä ja velallisia, raaton jenen peittämän taistelulentän, valtamereen uponneen laivaston sekä tyrannian, nälänhädän tai ruton piinaamana kituvan kansakunnan. Minne minun pitäisi ohjata hänet näyttääkseni hänelle elämän iloisen puolen ja antaakseni hänelle käsityksen sen nautinnoista? Tanssiaisiin, oopperaan vai hoviin? Hän voisi perustellusti ajatella, että näytän hänelle vain ahdistuksen ja surun moninaisuutta.

16 Noin iskeviä esimerkkejä ei käy vältteleminen kuin puolustuspuheilla, jotka pahentavat syytöstä entisestään, sanoi *Filon*. Kysyn, miksi kaikki ihmiset kaikkina aikakausina ovat lakkaamatta valittaneet elämän kurjuutta?... Heillä ei ole perusteltua syytä, sanoo yksi: valitukset kumpuavat vain siitä, että he ovat taipuvaisia tyytymättömyyteen, nurkumiseen ja ahdistukseen... Ja minä puolestani vastaan: voiko kurjuudelle olla varmempaa perustaa kuin moinen onneton luonteenlaatu?

17 Mutta jos he todella olisivat niin onnettomia kuin väittävät, sanoo vastustajani, miksi he jatkavat elämistä?

Tyytymätön elämään, kuolemaa pelkäävä⁶⁷.

niin & näin -kirjoissa ilmestynyt

1. MIKKO LAHTINEN (toim.), *Henkinen itsenäisyys*
2. MARTIN HEIDEGGER, *Silleen jättäminen*
3. RALPH WALDO EMERSON, *Luonto*
4. PEKKA PASSINMÄKI, *Kaupunki ja ihmisen kodittomuus*
– *Filosofinen analyysi rakentamisesta ja arkkitehtuurista*
5. QUENTIN SKINNER, *Kolmas vapauden käsite*
6. PERTTI AHONEN, *Vireällä mielellä*
– *Ymmärtämisen ja eettisyyden mielialat*
7. JULIEN OFFRAY DE LA METTRIE, *Ihmiskone*
8. T. P. USCHANOV, *Wittgenstein in Finland – A Bibliography 1928–2002*
9. MIKA HANNULA, JUHA SUORANTA & TERE VADÉN,
Oisikko uusiksi – Täteellisen tutkimuksen suuntaviivat
10. TOMMI WALLENIUS, *Filosofian toinen – Levinas ja juutalaisuus*
11. DANIEL JUSLENIUS, *Suomen onnettomuus – De Miseriis Fennorum*
12. MICHEL ONFRAY, *Kapinallisen politiikka*
– *Tutkielma vastarinnasta ja taipumattomuudesta*
13. J. J. F. PERANDER, *Yhteiskunta uutena aikana & muita kirjoituksia*
14. JUSSI BACKMAN, *Omaisuus ja elämä*
– *Heidegger ja Aristoteles kreikkalaisen ontologian rajalla*
15. NICCOLÒ MACHIAVELLI, *Castruccio Castracaniin elämä*
16. JUKKA PAASTELA (toim.), *Terrorismi*
– *Ilmiön tausta ja aikalaisanalyysyjä*
17. LAURI MEHTONEN, *Moderniteetin jäljillä*
– *Tekstejä aistisuudesta, tiedosta ja sivistyksestä*
18. ARTHUR SCHOPENHAUER, *Taito olla ja pysyä oikeassa*
– *Eristinen dialektiikka*
19. JUHA DRUFVA, *Unohdettuja ajatuksia etsimässä*

20. JUHA VARTO & HAKIM ATTAR, *Syvä laulu*
21. JUSSI BACKMAN & MIIKA LUOTO (toim.), *Heidegger – Ajattelun aiheita*
22. KARI VÄYRYNEN, *Ympäristöfilosofian historia – maaäitimyytistä Marxiin*
23. TERE VADÉN, *Karhun nimi – kuusi luentoa luonnosta*
24. GUY HAARSCHER, *Tunnustuksettomuus*
25. JOSÉ ORTEGA Y GASSET, *Ajatuksia tekniikasta*
26. TAPANI KILPELÄINEN (toim.), *Kääntökirja – Kirjoituksia kääntämisen filosofiasta*
27. MARTIN HEIDEGGER, *Tekniikka ja käänne*
28. SIMONE WEIL, *Juurtuminen – Alkusoitto ihmisvelvollisuuksien julistukselle*
29. MIKA HANNULA, *Suomalaisuudesta – Erään sukupolven tarina*
30. FRIEDRICH NIETZSCHE, *Tragedian synty*
31. EDMUND HUSSERL, *Geometrian alkuperä – Johdanto Jacques Derrida*
32. WILLIAM JAMES, *Pragmatismi – Uusi nimi eräille vanhoille ajattelutavoille*
33. TUUKKA TOMPERI & HANNU JUUSO (toim.), *Sokrates koulussa – Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa*
34. JUHA VARTO, *Tanssi maailman kanssa – Yksittäisen ontologiaa*
35. GIORGIO COLLI, *Nietzschen jälkeen – miten tullaan filosofiksi*
36. FJODOR DOSTOJEVSKI, *Talvisia merkintöjä kesän vaikutelmista*
37. MIGUEL DE UNAMUNO, *Traaginen elämäntunto*
38. JOYCE CAROL OATES, *Nyrkkeilystä*
39. MARTIN HEIDEGGER, *Esitelmiä ja kirjoituksia osa II*
40. E. M. CIORAN, *Hajoamisen käsikirja*
41. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE, RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES, *Matildan ja Taavetin matemaattiset seikkailut*
42. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE, RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES, *Matildan ja Taavetin seikkailut tieteen maailmassa*
43. OSCAR BRENIFIER, *Keskusteleva opetus*
44. MAUGHN GREGORY, *Filosofiaa lapsille ja nuorille*
45. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE, RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES, *Filosofoidaan matematiikasta ja luonnontieteistä*
46. JOHN DEWEY, *Taide kokemuksena*

47. PIERRE HADOT, *Mitä on antiikin filosofia?*
48. MARTIN HEIDEGGER, *Mitä on metafysiikka?*
49. ANN MARGARET SHARP, *Nukkesairaala*
50. ANN MARGARET SHARP & LAURANCE JOSEPH SPLITTER, *Kuka minä olen? – Nukkesairaalan opettajanopas*
51. SAMI PIHLSTRÖM, *Elämän ongelma – Filosofian eettinen ydin*
52. NORMAND BAILLARGEON, *Älyllisen itsepuolustuksen pikakurssi*
53. BEATE BØRRESEN, BO MALMHETER & TUUKKA TOMPERI, *Ajatellaan yhdessä – taitavan ajattelun työkirja*
54. ROGER-POL DROIT, *Filosofoidaan lasten kanssa*
55. LEENA KURKI & TUUKKA TOMPERI, *Väittely opetusmenetelmänä – Kriittisen ajattelun, argumentaation ja retoriikan taidot käytännössä*
56. LUDWIG WITTGENSTEIN, *Ajatusliikkeitä – Päiväkirjat 1930–1932 & 1936–1937*
57. SIMO KYLLÖNEN, JUHANA LEMETTI, NIKO NOPONEN & MARKKU OKSANEN (toim.), *Kiista yhteismaista – Garrett Hardin ja selviytymisen politiikka – Garrett Hardin ja selviytymisen politiikka*
58. HERBERT MARCUSE, *Taiteen ikuisuus*
59. HEINRICH HEINE, *Romantiikan koulu*
60. MATTHEW B. CRAWFORD, *Elämän korjaajat – Kädentaitojen ja käytännöllisen ammattityön ylistys*
61. TAPANI KILPELÄINEN, *Isemurhan filosofia*
62. JULIAN BAGGINI & PETER S. FOSL, *Etiikan pikkujättiläinen*
63. FRIEDRICH HÖLDERLIN, *Teokset*
64. MICHEL DE CERTEAU, *Arkipäivän kekseliäisyys 1 – Tekemisen tavat*
65. ANTTI SALMINEN & TERE VADÉN, *Energia ja kokemus – Naftologinen essee*
66. MICHEL FOUCAULT, *Klinikan synty*
67. JULIAN BAGGINI & PETER S. FOSL, *Ajattelun pikkujättiläinen*
68. ERMANNO BENCIVENGA, *Olipa toisen kerran – 52 ajattelemisen arvoista satua*
69. VILLE LÄHDE, *Niukkuuden maailmassa*
70. MICHEL DE CERTEAU, LUCE GIARD & PIERRE MAYOL, *Arkipäivän kekseliäisyys 2 – Asuminen, ruuanlaitto*
71. MICHEL FOUCAULT, *Parhaat*
72. PIA HOUNI & PERTTU SALOVAARA (toim.), *Filosofi tavattavissa – Ajatuksia filosofisesta elämästä*
73. VERA TRIPODI, *Sukupuolen filosofia*
74. ROBERTO CASATI & ACHILLE C. VARZI, *Ylittämättömiä yksinkertaisuuksia – 39 filosofista kompaktomusta*

75. EDUARD HANSLICK, *Musiikille ominaisesta kauneudesta*
– *Yritys säveltaiteen estetiikan uudistamiseksi*
76. MESTARI ECKHART, *Jmalallisen lobdituksen kirja*
77. TAPANI KILPELÄINEN, *Silmät ilman kasvoja – Kauhu filosofiana*
78. DAVID HUME, *Keskusteluja luonnollisesta uskonnosta*
79. FJODOR DOSTOJEVSKI, *Kulta-aika taskussa*
– *Kirjoituksia Venäjän maasta ja hengestä*
80. STEPHEN TOULMIN, *Argumentit – Luonne ja käyttö*

Tilaukset
www.netn.fi/kauppa
niin & näin
PL 730
33101 TAMPERE